

F e l j e g y z é s

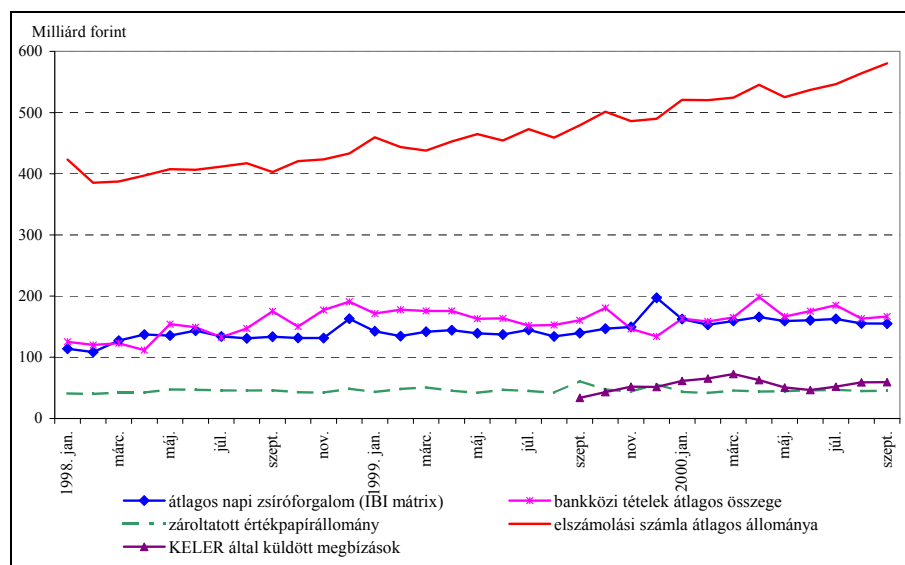
a Pénzpiaci Konzultatív Fórum részére

Tárgy: A VIBER ügyféltételek kötelező indításából és fogadásából adódó pénzügyi tapasztalatok

A Valós Idejű Bruttó Elszámolási Rendszer 1999. szeptember 3. óta működik, és 2000. július 1. óta kötelező minden VIBER tagnak az ügyfél megbízások fogadása.

A VIBER indulása után – a korábbi várakozásoknak megfelelően - a Bankközi Klíringrendszer terhére forgalom-átrendeződés nem volt megfigyelhető, hiszen a zsrító főleg a kísértékű fizetési megbízások továbbítására szolgál. Sőt a VIBER szeptemberi indulását követően az éjszaka feldolgozott tételek értéke növekedett, a korábbi 130 milliárd forint körüli napi átlag 150 milliárdra emelkedett. A bankok közötti, valós időben elszámolt tételek mennyiségét sem befolyásolta jelentősen a VIBER bevezetése, a forgalmuk a 160-180 milliárdos sávban ingadozik, egy-két hónap kivételével. Ugyancsak stabilnak tekinthető a KELER által küldött megbízások volumene, amely az értékpapír-elszámolást érintő tételeket tartalmazza, napi 50-60 milliárd forintos átlagos forgalommal. (1. ábra)

1. ábra: Az elszámolásforgalom egyes tételeinek alakulása 1998. januárjától



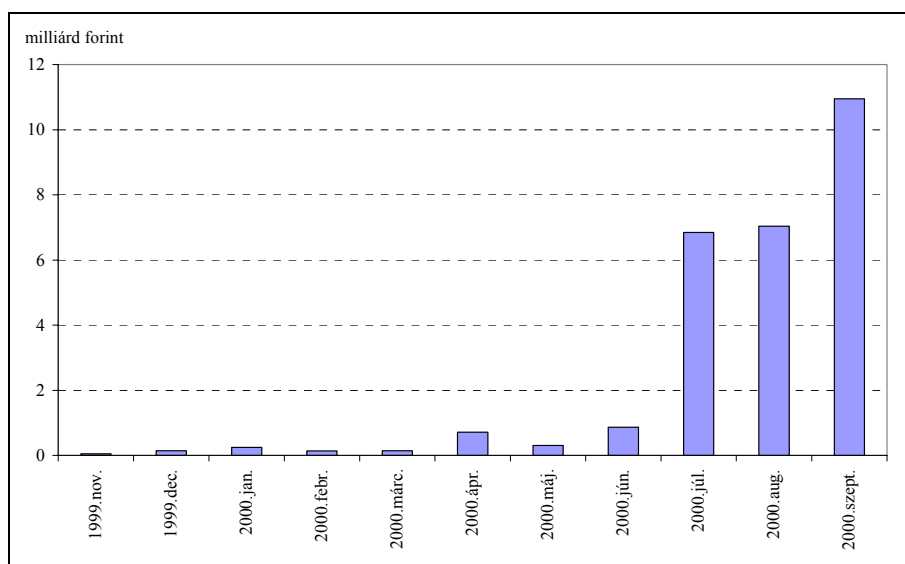
A fentiek alapján a bankrendszer elszámolásforgalma viszonylag stabilnak, és ezért kiszámíthatónak tűnik. A bankrendszer elszámolási számlájának állománya az átlagolási mechanizmus kihasználásával elegendő fedezetet biztosít a fizetési kötelezettségek teljesítéséhez. A bankok ügyfelei által kezdeményezett fizetési megbízások benyújtási ideje a VIBER üzemidőn belül 8-12 óra között van. Az ügyfélkérdések fogadásának kötelezővé tételekor az MNB nyitvatartásának meghosszabbításával (az ügyfélkérdések fogadásának zárása utáni o/n hitellehetőséggel és betételhelyezéssel) segítette a hatékonyabb likviditásmenedzselést.

A jelenlegi szabályok szerint a VIBER tagok az ügyfelek által kezdeményezett fizetési megbízásokat tárgynapon az ügyfélmegbízások benyújtási határidejéig kötelesek indítani. A fogadott tételeket az üzleti nap végéig köteles a VIBER tag jóváírni úgy, hogy az ügyfél számlaegyenlegén megjelenjen a jóváírt összeg, és az összeg terhére tételeket lehessen indítani az éjszakai BKR-ben¹. A bankok ezt a feltételt önkéntes megállapodás alapján szigorították (indítási és fogadási oldalon is 2 órára csökkentették a teljesítés határidejét).

Az ügyféltől ügyfélig történő fizetések teljesülése azonban mindig két bank közös szolgáltatása, a küldő banknak a fizetési megbízás továbbítása után a megbízás további sorsára nincsen ráhatása. Az ügyfelek érdeke a lehető legrövidebb idő alatti teljesülés, azaz tárgynapi jóváírás, vagy az összeg feletti tárgynapi rendelkezés.

A viszonylag magas VIBER díjak ellenére a VIBER-ben teljesített ügyfélfizetések száma nő. (2. ábra) Az ügyfélfizetések a VIBER terhelésnek közel 2,5%-át teszik ki (egyelőre csak három hónap adatai állnak a rendelkezésünkre). Az első két hónapban csak 9 olyan VIBER tag volt, amelyeknél az ügyfélfizetések forgalma eléri az összes tétel 1%-át. A legnagyobb forgalmú a KELER, hiszen a befektetési szolgáltatók pénzforgalma rajta keresztül bonyolódik. A KELER-ben az ügyfélfizetések általában a zsírón keresztül érkeznek, és a jóváírást követően az ügyfelek valós időben, a VIBER-en keresztül küldik a tételeiket.

2. ábra: Az ügyfélfizetések napi átlagos értéke



¹ 6/1997. MNB rendelkezés a pénzforgalomról

A VIBER-ben teljesített ügyféltételekre (terhelésekre) 1200 Ft/tétel díjat számít fel a jegybank, függetlenül a tétel típusától és nagyságától. Ezen kívül a bankokat a SWIFT költség is terheli. A kereskedelmi bankok által kialakított és a hirdetményben megjelentetett díjstruktúra eltér az MNB egységes díjától: a bankok vagy fix tételdíjakkal dolgoznak (ez 2400 forinttól 15 ezer forintig terjed), vagy ezrelékes díjat állapítanak meg (1 ezreléktől 5 ezrelékig, a leggyakoribb az 5 ezrelék). Amennyiben a VIBER díj arányos a tétel összegével a bankok általában meghatározzák a minimálisan- és a maximálisan fizetendő összeget. Ez legtöbbször 10 ezer illetve 100 ezer forint. Egy bank a bejövő tételekre is felszámít 1000 forintot. Három bank az átutalás alsó határát is meghatározta: 5, 50 és 100 millió forintban.²

Amennyiben a VIBER túl költséges az ügyfelek részére, az gátolja, hogy széles körben használják nagyösszegű fizetések teljesítésére. Sem a VIBER szabványkönyv, sem a VIBER rendszerleírás nem tartamaz az árazásra vonatkozó szabályokat. A VIBER kizárólag a bankok interfészéig terjed.

Az MNB-nek azonban a jegybanktvényben rögzített feladata a belföldi fizetési rendszer működőképességének erősítése. Kérdés, hogy az ügyfelek (magas költségek miatt) korlátozott hozzáférése nem gátolja-e egy hatékony rendszer és ezen keresztül a belföldi fizetési forgalom és a monetáris transzmisszió működését.

A valós idejű bruttó rendszer tételdíjai valamint a SWIFT használata, a technikai-, vagy a belső feldolgozási költségek jól kalkulálható költséget jelentenek a bankok számára, viszont a kisösszegű átutalások ('retail' fizetések) teljesítéséhez szükséges likviditás és az állandó fedezettség biztosítása egy „opportunity cost”-ként jelenik meg a rendszer felhasználói, azaz a bankok számára. A biztonságos likviditási pozíció fenntartásának költsége tehát kevésbé kalkulálható. A likviditás fenntartásának a költsége, és ennek a költségnek az aránya az MNB-nek fizetendő tételdíjhoz bankonként eltérő lehet. *Kérdés, hogy a jól kalkulálható technikai költségeken túl egyedi banki sajátosságok mennyiben befolyásolják a kialakított díjstruktúrát, tehát a VIBER tagok ennyire eltérő tételdíja és a befogadási feltételek ilyen fokú diverzifikáltsága ezzel magyarázható-e?*

Magas tartalékráta mellett az említett lehetőségköltség nem lehet jelentős a bankok számára. Sőt a tartalékperiódusban lehetséges átlagolási mechanizmus, a hatékony likviditásmenedzselés, és az MNB megfelelően alakított, hosszított nyitvatartása mellett még a tartalékrendszer olyan átalakítása esetén sem okozhat problémákat, amely alacsonyabb tartalékállományt rendszeresítene. Ráadásul az Európai Unió országaiban jóval nagyobb volumenű számlaforgalmat bonyolítanak le 2%-os kötelező tartalékráta mellett.

Budapest, 2000. november 20.

² MNB Pénzforgalmi önálló osztály által gyűjtött adatok